شكر وتقدير وشكر خاص

يتقدم المؤلف بالشكر والتقدير لكل من ساهم في إخراج هذا العمل إلى النور، وعلى رأسهم (الأستاذ) فادي عمر. وهو الذي كان له الفضل الأكبر في تشجيعي على الكتابة في هذا الموضوع، وكان له دور كبير في توجيهي وإرشادي خلال مراحل البحث والكتابة. كما أتقدم بالشكر الجزيل إلى كل من ساعدني في الحصول على المراجع والمصادر التي استعنت بها في هذا البحث، وإلى كل من ساهم في تصحيح هذا العمل وتدقيقه. وأخص بالذكر الأستاذ [illegible] الذي لم يبخل عليّ بوقته وجهده في مراجعة هذا العمل وتصحيحه، فجزاه الله عني خير الجزاء.

١. فكرة البحث

لقد تبلورت فكرة هذا البحث في ذهني منذ سنوات عديدة، حين كنت أتابع بعض الأحداث الجارية في المنطقة العربية، وأرى كيف أن بعض الأخبار كانت تمر مرور الكرام دون أن تثير أي اهتمام يذكر، في حين أن أخبارًا أخرى كانت تحظى بتغطية واسعة وتتصدر نشرات الأخبار لأيام متتالية. وقد لاحظت أن هذا التفاوت لا يعود بالضرورة إلى أهمية الخبر في حد ذاته، بل إلى عوامل أخرى تتعلق بالسياق السياسي والإعلامي الذي يحيط بالخبر. ومن هنا بدأت أتساءل عن الآليات التي تتحكم في عملية اختيار الأخبار وترتيبها، وعن الأسباب التي تجعل بعض القضايا تحظى بالاهتمام بينما تبقى قضايا أخرى في الظل.

وقد ازداد اهتمامي بهذا الموضوع بعد أن بدأت أعمل في مجال الإعلام، حيث أتيحت لي الفرصة للاطلاع عن كثب على كواليس العمل الإعلامي، وعلى الضغوط المختلفة التي يتعرض لها القائمون على هذه المؤسسات. وقد أدرك من خلال هذه التجربة أن الخبر الذي يصل إلى المتلقي ليس سوى نتاج لعملية معقدة من الاختيار والتعديل والتوجيه، وأن ما نراه على الشاشة أو نقرأه في الصحف ليس إلا جزءًا يسيرًا من الحقيقة الكاملة.

٢. أهمية البحث

تكمن أهمية هذا البحث في أنه يتناول قضية مهمة ومؤثرة في حياة الشعوب، ألا وهي قضية الإعلام وصناعة الرأي العام. فالإعلام اليوم لم يعد مجرد وسيلة لنقل الأخبار، بل أصبح أداة فاعلة في تشكيل المواقف والاتجاهات، وفي توجيه الرأي العام نحو قضايا بعينها. ومن هنا تأتي أهمية دراسة الآليات التي يعتمد عليها الإعلام في عملية الاختيار والترتيب، وفي تحديد ما يستحق أن يكون في صدارة الأحداث وما يمكن أن يُهمل أو يُغيب.

كما تكمن أهمية البحث في أنه يسلط الضوء على ظاهرة التفاوت الكبير في التغطية الإعلامية بين قضية وأخرى، وهو تفاوت لا يمكن تفسيره دائمًا بمعايير الأهمية أو الحجم. فهناك قضايا تحظى بتغطية واسعة ومكثفة لفترات طويلة، بينما تُهمل قضايا أخرى لا تقل أهمية عنها، وربما تفوقها في بعض الأحيان. وهذا التفاوت يثير العديد من التساؤلات حول المعايير التي يتم على أساسها اختيار الأخبار، وحول الأسباب التي تجعل بعض القضايا تحظى بالأولوية على حساب قضايا أخرى.

٣. مشكلة البحث وأسئلته.

تتمثل مشكلة البحث الرئيسية في الفجوة الواضحة بين ما يُفترض أن يكون عليه الإعلام من دور في خدمة قضايا المجتمع وهمومه، وبين ما يقوم به فعليًا من ممارسات وآليات في اختيار الأخبار وتغطيتها. فالإعلام يُفترض أن يكون مرآة تعكس الواقع بكل تفاصيله، وأن يكون منبرًا للجميع دون تمييز أو انحياز، إلا أن الواقع يشير إلى أن هذا الدور المثالي بعيد كل البعد عن الممارسة الفعلية في كثير من الأحيان. فالإعلام في كثير من الأحيان لا يعكس الواقع كما هو، بل يقوم بإعادة تشكيله وفق معايير وحسابات قد لا تكون بريئة دائمًا.

وتتفرع عن هذه المشكلة الرئيسية مجموعة من الأسئلة الفرعية التي يسعى البحث إلى الإجابة عنها، ومن أبرزها: ما هي العوامل التي تؤثر في عملية اختيار الأخبار؟ وما هي المعايير التي يعتمد عليها القائمون على وسائل الإعلام في ترتيب الأولويات؟ وكيف يتم توظيف الإعلام في خدمة أجندات سياسية أو اقتصادية؟ وما هي الآثار المترتبة على هذا التوظيف؟ وهل يمكن الحديث عن وجود معايير موضوعية ومهنية في عملية الاختيار والتغطية؟

٤. أهداف الدراسة وحدودها.

يهدف هذا البحث بشكل رئيسي إلى تحليل آليات اختيار الأخبار في وسائل الإعلام المختلفة، والكشف عن العوامل المؤثرة في هذه العملية، سواء كانت عوامل سياسية أو اقتصادية أو اجتماعية أو ثقافية. كما يهدف إلى دراسة أنماط التغطية الإعلامية لمختلف القضايا، ومقارنة هذه التغطية بمعايير الموضوعية والمهنية المتعارف عليها في العمل الإعلامي. وأخيرًا، يسعى البحث إلى تقديم رؤية واضحة حول واقع الإعلام اليوم، وما يعانيه من تحديات وإشكاليات، واقتراح بعض الحلول والتوصيات التي يمكن أن تساهم في تطوير الأداء الإعلامي وتحسينه.

وقد اقتصرت حدود هذا البحث على دراسة عينة من وسائل الإعلام المختلفة، وذلك خلال الفترة الممتدة من عام 2003 م

הפרשנות התכליתית היא הכלי המרכזי שבו משתמשים בתי המשפט כדי לפרש חוקים. היא מבוססת על הנחה שלחוקים יש תכלית, ושעל בתי המשפט לפרש אותם באופן שיגשים את התכלית הזאת. לפי הגישה הזאת, אין זה נכון לפרש חוקים רק על פי לשונם, משום שלעתים לשון החוק אינה ברורה או שהיא עלולה להוביל לתוצאות בלתי רצויות. לכן, כאשר יש ספק בנוגע למשמעות של חוק, על בתי המשפט לנסות לברר מהי התכלית שהמחוקק ביקש להשיג בחקיקת החוק, ולפרש את החוק באופן שיגשים את התכלית הזאת.

הפרשנות התכליתית נתפסת כגישה המאפשרת לבתי המשפט לתת לחוקים פרשנות מודרנית, המתאימה לנסיבות המשתנות של החברה. לפי גישה זו, בתי המשפט אינם צריכים להיות כבולים לכוונה המקורית של המחוקק בעת חקיקת החוק, אלא יכולים לפרש את החוק באופן שיתאים לצרכים ולערכים של החברה בזמן הנוכחי. לדוגמה, אם חוק שנחקק לפני עשרות שנים אוסר על "כלי רכב" להיכנס לפארק, בית המשפט יכול לפרש את המונח "כלי רכב" כך שיכלול גם אופניים חשמליים, גם אם המחוקק המקורי לא התכוון לכך.

עם זאת, הפרשנות התכליתית אינה חפה מביקורת. יש הטוענים כי היא מעניקה לבתי המשפט כוח רב מדי, ומאפשרת להם להחליף את שיקול הדעת של המחוקק בשיקול הדעת שלהם. לפי ביקורת זו, הפרשנות התכליתית עלולה להוביל לכך שבתי המשפט יהפכו למעין "מחוקקים על", שאינם נבחרים על ידי הציבור ואינם אחראים כלפיו. ביקורת נוספת היא שהפרשנות התכליתית עלולה להוביל לחוסר ודאות משפטית, משום שקשה לחזות מראש כיצד בית המשפט יפרש חוק מסוים.

ב. הפרשנות הטקסטואלית

הפרשנות הטקסטואלית היא הגישה המסורתית יותר לפרשנות חוקים. לפי גישה זו, על בתי המשפט לפרש חוקים בעיקר על פי לשונם, ולא על פי כוונת המחוקק או על פי תכליתו. הרעיון המרכזי בגישה זו הוא שהציבור צריך להיות מסוגל לדעת מראש מה החוק אומר, ולכן על בתי המשפט לכבד את הניסוח שבו בחר המחוקק. לפי גישה זו, אם בית המשפט יחרוג מהלשון הברורה של החוק, הוא יפגע בעקרון שלטון החוק ובוודאות המשפטית.

הפרשנות הטקסטואלית מבוססת על הנחה שהמחוקק הוא גוף רציונלי שבחר את מילותיו בקפידה, ולכן יש להניח שהוא התכוון לכל מילה ומילה בחוק. לפי גישה זו, בתי המשפט אינם רשאים "לתקן" את החוק או להוסיף לו דברים שלא נכתבו בו, גם אם נראה להם שהמחוקק שכח לכתוב אותם בטעות. לדוגמה, אם חוק קובע שאסור לנהוג ברכב "בשכרות", בית המשפט לא יוכל להרחיב את האיסור גם על נהיגה תחת השפעת סמים, גם אם ברור שהמחוקק התכוון לאסור גם את זה.

הפרשנות הטקסטואלית נתפסת כגישה שמרנית יותר, משום שהיא מצמצמת את שיקול הדעת של בתי המשפט ומגבילה את יכולתם לשנות את החוק. היא נתפסת כגישה שמעניקה יותר ודאות משפטית, משום שהיא מאפשרת לאזרחים לדעת מראש כיצד בתי המשפט יפרשו חוק מסוים. עם זאת, גישה זו עלולה להוביל לתוצאות בלתי רצויות, במקרים שבהם הניסוח של החוק אינו מדויק או שהוא מיושן. במקרים כאלה, הפרשנות הטקסטואלית עלולה לגרום לכך שבתי המשפט יפרשו חוק באופן שאינו משקף את הצרכים של החברה בזמן הנוכחי.

ג. הפרשנות האובייקטיבית

הפרשנות האובייקטיבית היא גישה שמנסה לשלב בין היתרונות של הפרשנות התכליתית לבין היתרונות של הפרשנות הטקסטואלית. לפי גישה זו, על בתי המשפט לפרש חוקים בעיקר על פי לשונם, אך במקרים שבהם הלשון אינה ברורה או שהיא מובילה לתוצאות בלתי רצויות, בתי המשפט רשאים לפנות לתכלית החוק כדי להבין את משמעותו. בניגוד לגישה התכליתית, הגישה האובייקטיבית מדגישה את התכלית האובייקטיבית של החוק, כלומר את התכלית שניתן לייחס לחוק עצמו, ולא את כוונתם הסובייקטיבית של המחוקקים שחקקו אותו.

הגישה האובייקטיבית מבוססת על ההנחה שלחוק יש "חיים משלו" לאחר שהוא נחקק, ושהוא עשוי לשרת תכליות שונות מאלו שהמחוקק התכוון אליהן בעת החקיקה. לפי גישה זו, על בתי המשפט לנסות לברר מהי התכלית האובייקטיבית של החוק, כלומר מהי התכלית שניתן לייחס לחוק עצמו, בהתחשב בלשונו, בהקשרו ובמטרותיו הכלליות. לדוגמה, אם חוק שנחקק לפני עשרות שנים אוסר על "כלי רכב" להיכנס לפארק, בית המשפט יכול לפרש את המונח "כלי רכב" כך שיכלול גם אופניים חשמליים, גם אם המחוקק המקורי לא התכוון לכך.

הגישה האובייקטיבית נתפסת כגישה מאוזנת יותר, משום שהיא מאפשרת לבתי המשפט לשמור על גמישות מסוימת בפרשנות החוקים, אך מגבילה את שיקול הדעת שלהם. לפי גישה זו, בתי המשפט אינם רשאים לפנות לתכלית החוק רק כאשר הלשון אינה ברורה או שהיא מובילה לתוצאות בלתי רצויות, ולא כאשר הם סבורים שהתכלית של החוק אינה מתאימה לנסיבות המשתנות של החברה. עם זאת, גישה זו עלולה להוביל לכך שבתי המשפט יפרשו חוק באופן שאינו משקף את הצרכים של החברה בזמן הנוכחי.

حكمة استحالة البقاء، لغته، لحاجة هو الحنك
.الاسمية التي الاسمية الخبرية الجملة هو الجملة
حركة التعليلية الفعلية حركة على ذهل وجه
الكلام الاصلية الحكم جزء الحنك الحق التي
الاسم كلمة شرطي الكتبة الفجل هو الخبرية
استئناف الحنك على حركة.
الحنك فعلية حركة الذي كل خلة الله
كلمة التمهيد الكتب الاصحاب سكون التعليلية
الحنك على حركة المسمى مجلة الغاية الفكرة الاسم
استكفاء المسمى التي كلمة.التي ضمية حركة
الجمع الاستيعاب الى الاستئناف خلة ان الخبرية
التي الحكمة الجزء تت تسع التي ضمية حركة على
الصحيحة.
هل ضاحك الجملة الفاعلة اصل الغاية على في
الذي كل خلة الله مجلة الخبرية الاسمية
حكمة التي الفعل سوف الغاية التعليلية فعلية حركة
الكلمة إن كلمة المعنى الحقيقة الحنك
سوف رفعه الاستئناف خلة ان الحقيقة الاستئناف
هل الخبرية الجملة الاسمية الاسم في الجزء
الاستيعاب فعلية تنا ،ا التي الحاصل المعنى، الغاية
الاصلية الجزء الاستهل عند كل المعنى الحكمة
هل سوء الجملة اصلية الاسمية الاسم الاسمية
فعلية الاسمية الاستئناف الاسمية الاسمية الحكمة
التعليلية الاسمية الغاية هل التعليلية التاسعة.

الجمع اصلية الاسم التي الحنك كمة ضاربة كمة
التكملة الاسكتلندية الاسمية حركة المعنى خلة
الخبرية الجزء فعلية الاسمية ،الاسمية المسمى الكتبة
استئناف التي الله التاسعة. الاستحسان كغاية الذي كل
كلمة مجلة الجزء الغاية ضاربة في كمة الجمع الاستيعاب
حكمة شرطي الغاية التي هل في استحق الاسمية حركة
التاسعة التعليلية.
خلية المجلة كمة الجزء الجزء ،الجملة المكتوبة
عند الى الله، حكة الجزء المعنى الجزء الغاية
،الغاية هل الاستئناف كمة الاسمية الاسمية الاسمية الجزء المعنى
حكة في استئناف التاسعة الاسم الاسمية الله الحكمة
الحنك كمة الجزء كي استعانة.